

VU Research Portal

Johanna Roelevink: Rotterdam 14 maart 1953 – Zoetermeer 7 september 2018

van Lieburg, Fred

published in

Jaarboek Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden
2021

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Lieburg, F. (2021). Johanna Roelevink: Rotterdam 14 maart 1953 – Zoetermeer 7 september 2018. *Jaarboek Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden, 2019-2020*, 140-150.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

JAARBOEK VAN DE MAATSCHAPPIJ
DER NEDERLANDSE LETTERKUNDE TE LEIDEN
2019 – 2020

JOHANNA ROELEVINK

Rotterdam 14 maart 1953 – Zoetermeer 7 september 2018

De rouwkaart van Joke Roelevink verwijst, overeenkomstig haar eigen wens, naar Psalm 103. Dat was haar lievelingspsalm, waarvan het herlezen vooral rust gaf in de jaren waarin haar levenseinde zich onherroepelijk aankondigde. ‘Het zegt alles over de plaats van de nietige mens en de goedheid van de verlossende God’, schreef ze zelf over ‘dit prachtige loflied’.¹ De psalm zette ook haar eigen levensloop in perspectief: een bloem bloeit, de wind raast eroverheen, haar plaats wordt niet meer gekend. Veelbelovend in haar jonge jaren, ondervond Joke op latere leeftijd steeds meer tegenslag, vooral op lichamelijk vlak, waardoor haar ontplooiing werd geremd. Toch keek ze op haar sterfbed vol dankbaarheid terug op wat voorbij was. ‘Ik heb een mooi leven gehad’, zei ze toen we afscheid namen.

Joke was het enig kind van Frans Gerrit Roelevink (1924-1982), commies van ’s Rijks Belastingen, en Johanna de Knecht (1922-2010), tot haar huwelijk werkzaam als apothekersassistente. Haar vader was een geboren Fries, haar moeder een Rotterdamse. Hun kerkelijke wortels liepen uiteen: vader hervormd van de confessionele richting, moeder vrijgemaakt-gereformeerd. Wonend in Rotterdam-West, was het gezin aangesloten

bij de hervormde gemeente van Rotterdam-Delfshaven. Joke bezocht het Stedelijk Gymnasium in Schiedam en wist van jongs af dat ze geschiedenis wilde studeren. Haar keuze voor een universiteit viel eerst op Utrecht, maar vanwege een informele studentenstop week ze uit naar de Vrije Universiteit in Amsterdam. Dat was in 1971. Kort daarna verhuisde de familie naar Hilversum.

Bij de kleine maar levendige geschiedenisopleiding in het toen gloednieuwe hoofdgebouw van de vu in Buitenveldert bracht Joke gelukkige jaren door. Als hoofdvak koos ze middeleeuwse geschiedenis; ze schreef uiteindelijk bij professor Adriaan Bredero een scriptie over de Utrechtse mediëvist Otto Oppermann (1873-1946). Aan het eind van haar tweede jaar strikte de hoogleraar voor nieuwe tijd, Arie van Deursen, de door nauwgezetheid, ijver en talenkennis opvallende leerlinge voor een studentassistentenschap. Ze maakte de index voor het standaardwerk *Bavianen en slijkgeuzen*, selecteerde het archief van Graft voor een casestudy over de Hollandse volkscultuur in de Gouden Eeuw – Van Deursens bestseller *Een dorp in de polder* – en verzamelde gegevens over geschiedenishoogleraren in de achttiende en vroege negentiende eeuw. Die laatste klus groeide uit tot een scriptie, zodat Joke afstudeerde in twee hoofdvakken – cum laude en alles in vijf jaar tijd.

Het was duidelijk dat Joke, mede onder invloed van de vertrouwensband met haar leermeester, een academische loopbaan ambieerde. Dat ze vrijgezel bleef, plaatste ze later ook in dat licht van volledige toewijding aan de wetenschap. Van september 1976 tot en met april 1978 kon ze met een beurs van zwo alle werktijd besteden aan promotieonderzoek, inclusief studieverblijven in Oxford en Londen. Haar proefschrift zou gaan over het geschiedenisonderwijs aan de universiteit van Utrecht tussen 1735 en 1839. Daarvoor ontcijferde ze talloze Latijnse, vaak in slordig handschrift en met veel afkortingen overgeleverde collegedictaten. Dat was op zich al een prestatie, maar ook de interpretatie van het intellectuele gedachtegoed in een overgangstijd van klassiek-humanistische naar verlicht-kritische wetenschapsbeoefening ging haar goed af. Daarbij kwam nog haar heldere en soepele schrijfstijl, die extra glans gaf aan de dissertatie *Gedicteerd verleden* waarmee ze op 23 oktober 1986 de doctorstitel verwierf. Naast Van Deursen trad de Nijmeegse hoogleraar Hans Bots op als tweede promotor en vu-docent Gerrit Schutte als referent. Opnieuw kreeg ze haar bul met lof, terwijl ze in 1988 de studieprijz van de Stichting Praemium Erasmianum in de wacht sleepte.

Dat het promotietraject toch tien jaar in beslag had genomen, kwam doordat Joke sinds 1978 in dienst was bij het Bureau van de Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis. Eerder was Van Deursen daar werkzaam geweest voor het langjarige project van de uitgave van de resoluties van de Staten-Generaal uit de periode 1576-1670. Voor dat werk was ook Joke door haar vaardigheid in archivistiek en paleografie natuurlijk uitstekend gekwalificeerd. Ze hoopte vroeg of laat alsnog een universitaire functie te bemachtigen. Overigens mocht ze naast haar officiële taak verder werken aan haar onderzoek. Om dit niet in een gebed-zonder-end te laten verlopen, werd het proefschrift als zodanig gepresenteerd als eerste deel van een groter werk. In een tweede deel zou dieper worden ingegaan op het werk en het onderwijs van de vijf Utrechtse geschiedenishoogleraren die zij eerst als collectief in een breed sociaal-historisch kader had behandeld. Ze is met het schrijven van dit completerende deel ver gekomen, rond 1998 deels in het kader van het NWO-prioriteitsprogramma 'De Nederlandse cultuur in Europese context' (ijkpunt 1800). Helaas zijn de concept-hoofdstukken in haar computer blijven steken en is het zowel door reguliere verplichtingen als toenemende gezondheidsperikelen niet tot afronding in een publicatie gekomen.

Intussen verzette Joke het nodige werk bij het Bureau in Den Haag, later het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis respectievelijk Huygens ING. Bij het Staten-Generaalproject werd ze ingewerkt door Hans Smit, met wie ze de resoluties over 1619-1620 bezorgde (1981); daarna tekende ze zelf voor drie delen over de jaren 1621-1625 (1983, 1989 en 1994). Met de door haar kerkelijke achtergrond meekomende belangstelling raakte ze als vanzelf betrokken bij een andere langlopende onderneming van de Rijkscommissie: de uitgave van de classicale acta van de Nederlandse Hervormde Kerk 1572-1620. Ze zorgde voor de afronding van een achterstallig deel over de classes Dordrecht en Breda (1991), de redactie en inleiding van het deel over de classes Leiden en Woerden (1996) en de begeleiding van diverse vrijwilligers en een enkele Leidse promovendus – Arjan Verschoor (1962-2007) – die een bepaalde classis voor hun rekening namen. Op die manier was ze ook nauw betrokken bij de publicatie van de *Livre des actes des églises wallonnes aux Pays-Bas, 1601-1697* door de hoogleraren Hans Posthumus Meyjes en Hans Bots (2005). Verder speelde Joke een belangrijke rol bij de publicatie van het onvoltooide proefschrift van Leo Boon, de in 1986 te vroeg overleden secretaris van de

Stichting Historisch Onderzoek die kantoor hield in het Bureau.²

Bij het prestigieuze instituut werd de traditie van de bronnenuitgaven in de serie *Rijks Geschiedkundige Publicatiën* van lieverlee getransformeerd tot meer thematisch afgebakende projecten, in combinatie met digitale vormen van ontsluiting en presentatie. Joke was nauw betrokken bij het in 2005 gestarte programma ‘Verenigingsleven’, met deeltrajecten als ‘Politieke sociabiliteit 1780-1850’ en ‘Verenigingen voor armenzorg en armoedepreventie in de negentiende eeuw’. Vooral voor het eerstgenoemde thema deed ze veel onderzoek. Ze ontdekte bijvoorbeeld twee tot nu toe onbekende vergaderingen van Hollandse patriotten in Leidschendam en bracht de carrièrepatronen van gewestelijke bestuurders tussen 1750 en 1850 boven tafel. Binnen die tijdspanne, die tal van politieke omwentelingen oversteeg, kwam het vraagstuk van continuïteit en discontinuïteit volop in beeld. Voor het primaire onderzoek naar het landsbestuur in de Bataafs-Franse tijd (1795-1813) verrichtte ze baanbrekend werk met de hernieuwde beschrijving van beschikbare bronnen in het Nationaal Archief en de Archives Nationales in Parijs. Haar *Onderzoeksgids* (2010) verdient een plek naast het handboek van Fruin/Colenbrander over de Republiek.

Door de uitvoering van al deze ambtelijke werkzaamheden ontwikkelde Joke een grote kennis van zaken van het politieke en kerkelijke leven in Nederland van de zestiende tot en met de negentiende eeuw. Daarbij toonde ze een scherp oog voor de bestuurlijke praktijk en de persoonlijke netwerken achter de officiële instellingen. Ook op het gebied van methodologie, editiewetenschap en ‘textual scholarship’ was ze uiteraard zeer deskundig. Haar onderzoek en inzicht kwamen tot uitdrukking in tal van lezingen op congressen of in artikelen en recensies in belangrijke bundels en tijdschriften. Vermeldenswaard is dat ze (met Marijke van Faassen, Bob de Graaff en Joost Jonker) auteur was van het beknopte, per definitie discutabele, beeldverhaal over de Nederlandse geschiedenis dat – in piepkleine letters in kaders en randschriften – het paspoort van 1995 sierde. Belangrijk was haar inhoudelijke bijdrage aan de tentoonstelling over koning Lodewijk Napoleon in Paleis op de Dam in 2012. In dat jaar, om nog een andere publieksactiviteit te noemen, mengde ze zich met plezier in de discussie over de laatste woorden van Willem van Oranje na de fatale schoten van Balthasar Gerards op 10 juli 1584. Volgens een door Museum Prinsenhof uitgebracht rapport kon Oranje die woorden fysiek onmogelijk hebben uitgesproken, maar Joke hield op basis van contextuele

en tekstkritische argumenten en medisch-historische expertise de kwestie principieel open.³

Een bekende historica is Joke Roelevink niet geworden, zelfs niet binnen het wereldje van vakgenoten. Ze heeft het er moeilijk mee gehad dat een overstap naar een universiteit uitbleef en ook initiatieven om haar als bijzonder hoogleraar aan te stellen (bijvoorbeeld voor historische hulpwetenschappen of universiteitsgeschiedenis) of tot lid van de KNAW te benoemen, geen resultaat hadden. Binnen het instituut was ze enige tijd staflid en coördinator van de sectie 1550-1813, maar een zekere rechtlijnigheid in haar visie en onbuigzaamheid in haar optreden stond een groeiende rol in het management in de weg. De organisatorische veranderingen die het oude rijksbureau onderging, eerst onder de koepel van NWO, later op weg naar de integratie in de KNAW, inspireerden haar niet. Ze zag ook wel in dat ze met haar kritische blik op de hele metamorfose van de wetenschappelijke wereld er niet gelukkiger op was geworden als ze werkelijk in de academische onderwijs- en onderzoekstructuren had moeten functioneren.

Joke vond veel voldoening in kerkelijke nevenactiviteiten, die zij nagevoel onafhankelijk van haar beroepsmatige arbeid verrichtte. Na het overlijden van haar vader was ze verhuisd naar Zoetermeer, waar ze lid was van de wijkgemeente rondom de Oude Kerk. Ze was congeniaal met de confessionele richting in de Nederlandse Hervormde Kerk, wat inhield dat ze van een stevig theologisch gefundeerde, orthodoxe prediking hield, zonder afdwaling naar politiek-progressieve, noch naar traditioneel-bevindelijke zijde. Als lid van de landelijke Confessionele Vereniging kwam ze in het hoofdbestuur en raakte ze betrokken bij de discussies over het slepende Samen op Weg-proces. Rond 2000 speelde ze een rol in het zogenaamde Unievoorstel dat een federatieve samenwerking van de deelnemende kerken beoogde. Tot haar ongenoegen werkte de Gereformeerde Bond hier niet aan mee, terwijl het plan bedoeld was om het afhaken van de rechterflank te voorkomen. Toen uiteindelijk het fusiemodel werd doorgezet in de Protestantse Kerk in Nederland, was federatie een gepasseerd station en de kerkscheuring onafwendbaar. Met een toespeling op de Hersteld Hervormde Kerk noemde Joke zich gekscherend 'onherstelbaar hervormd-confessioneel'. Als secretaris van de in 2007 door de Confessionele Vereniging opgerichte Stichting Schrift en Belijden maakte ze met de bekende theoloog Willem Jan van Asselt,

kerkhistoricus aan de Universiteit van Utrecht, het plan voor een voor leken toegankelijk boek over de Nederlandse Geloofsbelijdenis, maar de stichting koos voor een andere optie.

Via artikelen in het *Hervormd Weekblad*, later *HW Confessioneel* geheten, maar ook als mederedacteur van de bundels *Eenheid in belijden* (1997) en *Belijdend onderweg* (2014), droeg Joke met haar kerkhistorische kennis en scherpzinnige analyses bij aan de opinievorming in hervormde kring. Ze was bovendien enkele jaren lid van de synodale Commissie voor Theologisch Wetenschappelijk Onderwijs, waarbij ze kon meedenken en meepraten over de turbulente ontwikkelingen rond de ambtsopleidingen in de protestantse kerken. In 1996 klom ze met de al genoemde Leidse kerkhistoricus Posthumus Meyjes, gesteund door een groot aantal adhesiebetuigingen uit de historische wereld, in de pen om de hogere kerkbestuurders in hun bezuinigingswoede op hun verantwoordelijkheid voor de archiefzorg te wijzen, helaas zonder daarin duurzame effecten te sorteren. Joke maakte verder een aantal jaren deel uit van de redactie van het *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* en was in de jaren 2013-2016 redactiesecretaris en bestuurslid van de Vereniging Protestants Nederland. Deze opsomming van bezigheden is zeker niet uitputtend, want ze zorgde bijvoorbeeld ook voor de notulen van kerkenraadsvergaderingen en voerde de pen voor de bouwcommissie van de Oude Kerk in Zoetermeer voor de restauratie van de toren.

Joke leek een eenzaam mens, maar hield – behalve van het gezelschap van haar katten – van sociale contacten. Al was haar familiekring niet groot, sommige banden waren hecht en intensief. Haar moeder kwam als weduwe in haar huis in Zoetermeer wonen, tot ze om praktische redenen naar een seniorenflat ging, waarna Joke weer op een steenworpafstand een huis kocht in de hoge CityTower. Bijzonder was haar begripvolle zorg voor een verstandelijk gehandicapte oom in Berkel. Ze was ook zaakwaarnemer van een tante die op Malta woonde, waar ze af en toe heen reisde. Sinds haar studieverblijf in Engeland onderhield ze daar vriendschappen. Door bezoeken en logeerpartijen raakte ze zeer geboeid door de Engelse kerkelijke muziek en zang, vooral door de *carols*. Op haar naam staat een uit het Engels vertaalde gids voor de kathedraal van Canterbury. Haar nabije vriendenkring was uitgebreid. Ze toonde altijd belangstelling voor het wel en wee van anderen en was behulpzaam als het maar even kon, zeker als ze haar specifieke kennis van allerlei zaken kon

delen. Omgekeerd vroeg en aanvaardde ze de hulp van anderen en organiseerde ze voor haar 55ste, haar 60ste en ten slotte, toen het al lang niet meer goed met haar ging, voor haar 65ste verjaardag een groot feest voor vele gasten.

Zelf bewaar ik goede herinneringen aan de laatste zeven jaren, waarin ik door verschillende dwarsverbanden in onze activiteiten veel met haar optrok. Hoewel ik haar al sinds 1996 kende via het netwerk van VU-historici en door mijn betrokkenheid bij het ING-project van de *classicale acta*, ontstonden er intensieve contacten tijdens de ziekteperiode en na het overlijden van ons beider leermeester Arie van Deursen in 2011. Met diens weduwe werd beraadslaagd over de nagelaten boeken en papieren. Joke wijdde vele dagen aan de inventarisatie van de nalatenschap, die zijn bestemming vond in het Noord-Hollands Archief in Haarlem. Mai Spijkers van uitgeverij Prometheus wilde de gedachtenis van de succesvolle publiekshistoricus eren met een bundel herinneringen van collega's. Joke en ik verzorgden het nodige correspondentie- en redactiewerk en een bio- en bibliografie; de opstelling van een volledige en correcte publicatielijst was geen sinecure, maar Joke deed het met liefde en verrijkte het boek met maar liefst drie artikelen. Later hield ze nog een interessante lezing over Van Deursens omstreden biografie van prins Maurits.⁴

Een ander terrein van samenwerking opende zich door het idee vanuit het Huygens ING om met de VU een NWO-project te ontwerpen over de rol van de publieke kerk in het ontstaan van de *civil society*. Van een aanvraag is het niet gekomen, maar wel werd in 2014 de Werkgroep Geschiedenis van Bestuur en Religie opgericht. Na enkele bijeenkomsten, onder meer met lezingen van de inmiddels overleden historici Jan Kuys (1952-2018) en Peter Raedts (1948-2021), richtte de aandacht van Joke en mij zich op de organisatie van een symposium over 200 jaar Algemeen Reglement voor het Bestuur van de Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden. Het symposium vond plaats op 28 en 29 april 2016 op de historische locatie van de Haagse Kloosterkerk onder gastheerschap van oud-burgemeester Willem Deetman. Joke kon hierbij haar gedegen kennis over het kerkbestuur in de Bataafs-Franse tijd kwijt en vroeg in de media met verve aandacht voor een gerechtvaardigd historisch eerherstel voor de verguisde 'reglementenkerk'.⁵ Het herdenkingsproject werd afgesloten met een bundel, die vooral dankzij twee substantiële bijdragen van Joke onder vakgenoten gunstig ontvangen is.

De meeste aandacht ging de laatste jaren uit naar een project dat een

uitgave beoogde van alle documenten met betrekking tot de nationale synode van Dordrecht in 1618 en 1619. Merkwaardig genoeg waren enkele theologen hiermee in 2008 gestart zonder op de hoogte te zijn van de lange traditie van het Haagse instituut rond de publicatie van archivalia van de synodale en classicale vergaderingen van de Nederlandse Hervormde Kerk. De organisatoren hadden het ondergebracht bij de Johannes a Lasco Bibliothek in Emden. Eind 2011 besloten Joke en ik ons aan te sluiten bij de onderneming, ondanks reeds gemaakte keuzes die een professionele bronnenuitgever liever anders had gezien. Joke mocht zich in haar werktijd wijden aan de hoe dan ook dankbare taak van de transcriptie en annotatie van de handelingen van de politieke gecommiteerden bij de synode. De verschijning hiervan in het eerste deel van de serie was, zeker met haar deskundige inleiding, een mijlpaal in het synode-onderzoek. Joke zette zich vervolgens aan de bezorging van alle resoluties van de Staten-Generaal met betrekking tot de Dordtse synode. Helaas zou ze de publicatie ervan niet meer meemaken. In de lange aanloop van de herdenking in 2018-19 heeft ze echter veel plezier beleefd aan reizen naar Emden en Berlijn en aan diverse bijeenkomsten en lezingen in Dordrecht.

Het was de instabiele gezondheid van Joke die vanaf 1998 als een schaduw over haar werklust viel. Allerlei klachten en kwalen maakten telkens behandelingen noodzakelijk en beperkingen in mobiliteit onvermijdelijk. Behalve behulpzame chauffeurs maakte een scooter nog wel wat reizen mogelijk, zolang ze ergens niet langdurig hoefde te lopen. Medio 2014 maakte de diagnose kanker de toekomst donker, maar met herhaalde-lijke chemokuren en operaties volgden toch nog vier afwisselende jaren, waarin ze kon genieten van al het goede dat er nog was in het werk dat haar boeide en in de omgang met familie en vrienden die om haar gaven.

Na een korte periode in een zorgpension volgde op 24 juli 2018 opname in Hospice Zoetermeer. Dankzij de dienstverlening van de Stichting Ambulance Wens bracht ze op een koude maar zonnige middag een laatste bezoek aan haar geboortestad Rotterdam. Net als in haar kinderjaren genoot ze van het scheepsverkeer op de Maas. Bij de Pelgrimvaderskerk in Delfshaven mocht ze tot haar blijdschap naar binnen en beleefde ze een moment van dankbaarheid op de plek waar ze in 1953 was gedoopt en in 1971 haar geloofsbelijdenis had afgelegd. In eenvoudig godsvertrouwen aanvaardde ze het einde. Als haar laatste rustplaats had ze uiteinde-

lijk niet gekozen voor het graf van haar ouders in Oud-Loosdrecht, maar de algemene begraafplaats in Zoetermeer.

Als Joke Roelevink als historica moet worden getypeerd, verdient ten slotte haar zelfbewustzijn als vakvrouw opmerkzaamheid. Zeker in haar studietijd bewoog ze zich als begaafd ‘meisje’ in een wereld van oudere heren. ‘Het verdient aanbeveling’, zo luidde de laatste stelling bij haar proefschrift, ‘de om sociaal-historische redenen in diskrediet geraakte aanspreekvorm “mejuffrouw” opnieuw in te voeren als een erkenning van een werkelijke onafhankelijkheid die blijkbaar (nog) geen mannelijke tegenhanger heeft.’ Vooral in kerkelijke kringen viel ze op als actieve vrouw die intellectueel en beleidsmatig niet voor theologen en predikanten onderdeed. Ze had overigens een hekel aan de neiging van christelijke denkers en schrijvers om in de geschiedenis de hand Gods te ontwaren. Ze vond dat zowel naïef als hoogmoedig, omdat we als mensen slechts voorzichtig verbanden kunnen leggen tussen gebeurtenissen en ontwikkelingen en ons maar beter van allerlei oordelen kunnen onthouden. Zoals ze in een lezing voor studenten uiteenzette met een beroep op Spreuken 12:15 (‘Een dwaas denkt dat hij de juiste weg gaat; wie wijs is, luistert naar goede raad.’) en het Dunning-Kruger-effect (‘incompetente mensen weten dat niet van zichzelf omdat ze de competentie missen om competent van incompetent te onderscheiden’), beoefende zij ‘een vak dat nederig maakt’.

FRED VAN LIEBURG

VOORNAAMSTE GESCHRIFTEN

Gedicteerd verleden: het onderwijs in de algemene geschiedenis aan de Universiteit te Utrecht, 1735-1839. Amsterdam 1986. (diss. VU)

‘Perkamenten blindgangers? Patriotten, prinsgezinden en de archieven van hun overheden’, in: H. Bots en W.W. Mijnhardt (red.), *De droom van de revolutie: nieuwe benaderingen van het Patriottisme*. Amsterdam 1988, pp. 71-81.

“‘t Welck doende etcetera”. Lobby bij de Staten-Generaal in de vroege zeventiende eeuw’, in: *Jaarboek 1990 Geschiedkundige Vereniging Die Haghe*. 's-Gravenhage 1990, pp. 153-167.

Redactie met M. Bruggeman en G.J. Schutte: *Mensen van de nieuwe tijd: een liber amicorum voor A.Th. van Deursen*. Amsterdam 1996 (hierin: 'Deed Van Deursen wel goed zijn best? De beoordeling van Utrechtse beursstudenten in de Bataafs-Franse tijd', pp. 430-448).

'Hete adem en koude kermis: de werkomstandigheden van de ambtenaren van de secretarie van staat van Lodewijk Napoleon', in: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 117 (2002), pp. 1-24, 144.

'Met recht trots op De Zwaan: Hollandse patriotten vergaderden in Leidschendam', in: *Erf goed nieuws*, 18 (2010), pp. 10-26.

Redactie met Ida Nijenhuis en Ronald Sluijter: *De leeuw met de zeven pijlen: het gewest in het landelijk bestuur*. Den Haag 2010 (hierin: 'Opklauteren naar het Binnenhof of rondbuitelen in de provincie. Loopbanen van bestuurders 1750-1850', pp. 123-145).

'Louis Bonaparte aux prises avec l'inertie hollandaise', in: A. Jourdan (red.), *Louis Bonaparte, Roi de Hollande*. Paris 2010, pp. 113-129, pp. 450-454.

Redactie met Fred van Lieburg: *Een gereformeerde jongen: Arie Theodorus van Deursen (1931-2011. Een bundel opstellen met een biografie en volledige bibliografie*. Amsterdam 2012 (hierin: 'Van Deursen in het Haagse', pp. 96-102; 'Student-assistent voor het leven', pp. 133-139; 'Recht doen aan overleden naasten', pp. 261-269; 'Bibliografie van A.Th. van Deursen', pp. 279-331).

'Introduction to the Acts and the Instructions of the Delegates of the States General'; 'Instructions for the Delegates of the States General'; 'Acts of the Delegates of the States General'; in: Donald Sinnema et al. (eds.), *Acta et Documenta Synodi Nationalis Dordrechtanae (1618-1619)*. Vol. 1. Göttingen 2015, pp. LIII-LXI, pp. 467-518.

Ramp of redding? 200 jaar Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden (1816-2016). Utrecht 2018 (hierin: 'Het Algemeen Reglement van 1816: een hekgolf in de rivier of een steen in de vijver?', pp. 19-57; 'De Hervormde Kerk wankelend op eigen benen: de herziening van het Algemeen Reglement in 1852', pp. 123-148).

'1618: De internationale Nationale Synode van Dordrecht', in: Lex Heerma van Voss et al. (red.), *Wereldgeschiedenis van Nederland*. Amsterdam 2018, pp. 219-224.

1. Rubriek 'Persoonlijk profiel', in: *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis* 20 (2017), pp. 69-70.
2. L.J. Boon, 'Dien godlosen hoop van mensen'. *Vervolging van homoseksuelen in de Republiek in de jaren dertig van de achttiende eeuw*. Bezorgd door I. Schöffer met medewerking van J. Roelevink, J.P. de Valk, A.J. Veenendaal jr. Amsterdam 1997.
3. Website Huygens ING, 12 april 2012: 'Zweeg Willem van Oranje na het schot?', met bijdragen van prof.dr. M.J. van Lieburg en F.R.W. van de Goot; medewerking aan radioprogramma *Dit is de Dag*, 16 april 2012; 'Willem de Zwijger was niet monddood na schot', in: *Reformatorisch Dagblad*, 26 mei 2012; 'Oranje na het dodelijke schot. "De twee laatste woorden bleven als het ware in de mond steken"', in: *Protestants Nederland* 78 (2012), pp. 115-117; 'Het vermeende zwijgen van Willem van Oranje', in: *Openbaar Bestuur* 22 (2012), nr 12, december 2012.
4. Zie ook Arjan Nobel, 'Heer en meester op het "bronneneiland": Joke Roelevink over A.Th. van Deursen', in: *Transparant*, 24/2 (2013), 6-11.
5. Zie de interviews met Joke Roelevink in: *Reformatorisch Dagblad*, 28 november 2013 en 11 januari 2016.